

Pianist Leif Ove Andsnes en beeldend kunstenaar Robin Rhode over Europese première **PICTURES REFRAMED**

'Dit is een heel democratisch concert

In Bozar gaat de Noorse pianist Leif Ove Andsnes dinsdag aan de piano zitten voor de *Kinderszenen* van Schumann. Niets bijzonders, zult u zeggen. Dat is dan ook maar het eerste gedeelte van het concert en de opmaat voor een veel ambitieuzer project, dat na de grote concertzalen van de VS in Brussel in Europese première gaat.

DOOR STEPHAN MOENS

BRUSSEL • Andsnes speelt in Bozar ook *Was wird*, een creatie van de Oostenrijkse componist Thomas Larcher, die zich liet inspireren door het beeldend werk van de Zuid-Afrikaanse kunstenaar Robin Rhode. Die laatste maakte dan weer een indrukwekkende video-installatie bij het laatste deel van het concert, waarin Andsnes *Schilderijen van een tentoonstelling* van Moessorgski speelt. We spraken met Andsnes en Rhode over hun project *Pictures Reframed*.

In zijn Schilderijen van een tentoonstelling gaf de componist Moessorgski de delen titels van schetsen van Viktor Hartmann die hij op een postume tentoonstelling had gezien. Het lijkt dus een werk dat zich gemakkelijk leent voor een project als dit, waar je beeld naast muziek zet. Maar is dat wel zo? Er zijn toch al beelden, tenminste in het hoofd van de toehoorder?

Andsnes: "Over dat probleem hebben Robin en ik veel gepraat in het begin. De keuze is inderdaad voor de hand liggend en ook niet. Er is al een verhaal. Maar ik geloof dat het voor Robin net een voorwaarde was om niet in te gaan op dat verhaal."

Rhode: "Ik was er helemaal niet in geïnteresseerd om de beelden van Viktor Hartmann te illustreren of om te illustreren wat het muziekstuk is of zou kunnen zijn. De enige manier om dat gevaar te omzeilen was om onafhankelijke kunstwerken te maken die achteraf een deel konden worden van een geheel, kunstwerken die hun eigen kritische relatie hebben met de werkelijkheid, die ook buiten *Pictures* kunnen functioneren maar even goed parallel ermee."

Andsnes: "Toch was er heel wat discussie in het begin. Eerst wilde je voor iets heel abstracts gaan. Je toonde me dadastische films uit de jaren twintig en dertig, en je dacht er ook over om uit het luisteren naar de muziek abstracte beelden te laten ontstaan. Dat is gedeeltelijk gebeurd, maar uiteindelijk vond je dat er ook iets figuratiefs moest zijn, misschien een personage. Dat was een lang proces."

Rhode: "Er is nog altijd een optische abstractie, maar ik heb daar inderdaad een menselijk personage ingebracht dat de reis van het publiek door het verhaal begeleidt, of een symbool is van Moessorgski. Ook Leif Ove wordt een protagonist in het gebeuren. Het personage wordt als het ware

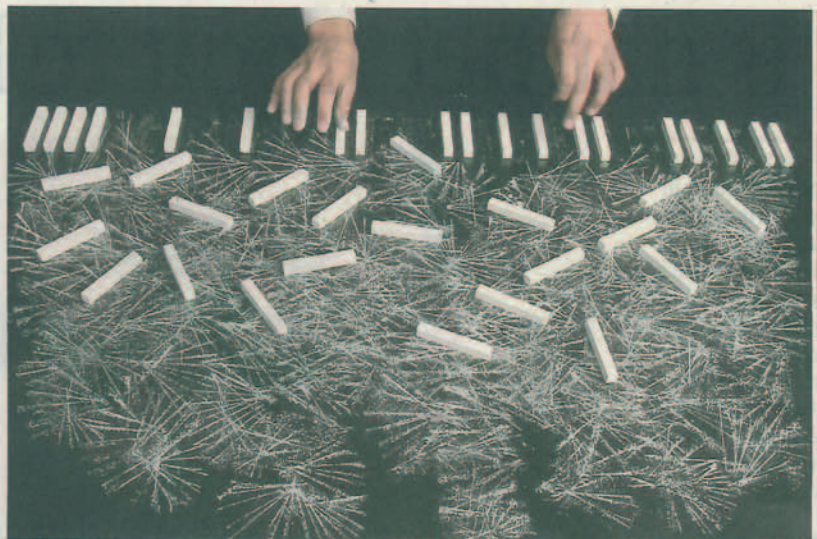
de moordenaar van Leif Ove, die de muziek uitvoert. Zij zijn elkaars dubbelganger."

Beschouwt u het dan als een soort theaterproject?

Rhode: "Het is een performance." Andsnes: "Ik weet niet meer hoe ik het moet noemen. Het is een concert maar ook een beeldend project. Ik denk er niet over als theater, hoewel de muziek erg theateraals is. Ik ben er mij wel van bewust dat ik deel ben

LEIF OVE ANDSNES:
De grootsheid van 'Schilderijen van een tentoonstelling' ligt in de ideeën, niet in de noten zelf. Dit stuk is als een werf, je kunt er zelf verder aan bouwen

van een geësceneerde voorstelling, maar ik speel net als op gelijk welk ander concert. Ik wilde dit enkel doen als ik geen rekening moest houden met de snelheid van de film. Nu wordt de snelheid van de film ter plaatse aangepast aan mijn spel. Wat het publiek betreft: afhankelijk van welke relatie het heeft tot de muziek van Moessorgski of tot beeldende kunst zal het totaal verschillend reageren." Rhode: "In de meeste projecten van deze

■ Drie beelden uit de video bij *Pictures Reframed*: 'Chalk Piano 2 (nr. 6)' (links), 'Opening the Floodgates' (rechts) en

aard moeten de musicus compromissen sluiten voor de vorm. De vorm domineert het gebeuren of heeft helemaal niets te maken met het werk. Wij zagen het veeleer als een dialoog waarbij we Hartmann en Moessorgski gebruikten als inspiratie."

Andsnes: "Voor je begint, heb je bepaalde ideeën over hoe het beeld moet passen bij het ritme van de muziek. Maar in de realiteit is alles anders. In veel stukken gaan beeld en muziek hun eigen weg. Ik was verbaasd hoe sterk het effect daarvan kan zijn."

Rhode: "We zijn niet bezig met het scheppen van een beeldende context voor klassieke muziek. Het gaat over een presentatie van hedendaagse kunst met aspecten van theater, opera, film en uiteraard klassieke muziek... Ik geloof zelfs dat je op die manier een ander publiek naar klassieke muziek en hedendaagse kunst kunt krijgen. Ik kan het klassiekemuziekpubliek enkel om openheid vragen: dat ze niet met kant-en-klare verwachtingen naar het concert komen maar toelaten dat zekerheden in vraag worden gesteld. Dit is

geen concert voor een bepaald publiek maar voor iedereen. Het is heel democratisch."

Is dit iets wat je één keer doet, of zou het een voorbeeld kunnen zijn voor anderen?

Andsnes: "Ik ga dit nu niet meteen herhalen, maar het heeft me wel doen nadenken over wat een concert is. Ik hou van het normale concert, van het ritueel, de stilte: geen woorden, enkel muziek. Ik hou van de concentratie die daarmee gepaard gaat. Maar er zijn ook alternatieven, er bestaan verschillende manieren om muziek naar een publiek te brengen. En dit is daar een erg radicale vorm van." Rhode: "Er zijn evoluties

Leif Ove Andsnes

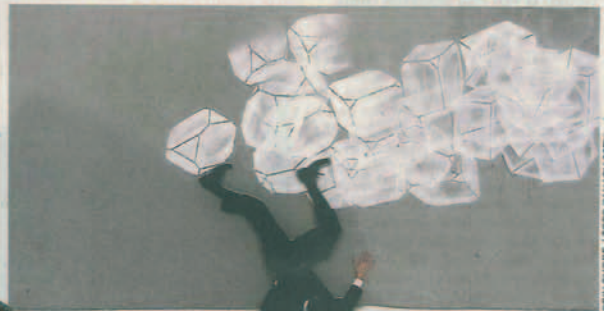
De Noor Leif Ove Andsnes (1970) is een van de belangrijkste pianisten van zijn generatie. In navolging van zijn leraars (onder wie de Belg Jacques de Tiège) en zijn voorbeelden (Dinu Lipatti, Arturo Benedetti Michelangeli, Sviatoslav Richter en Géza Anda) staat hij voor een klavierspel dat techniek en virtuositeit ten dienste stelt van toon, ritme en een verinnerlijkt discours. Naast zijn

activiteit als concertpianist is hij een enthousiaste kamermusicus, die elke zomer samenkomt met collega's op een kamermuziekfestival in het Noorse Risør, waarvan hij een van de artistieke leiders is. Andsnes heeft een exclusief contract bij EMI Classics, waar hij al meer dan dertig cd's heeft opgenomen met muziek van Bach tot hedendaagse componisten zoals Kurtág en Lutoslawski.

Robin Rhode

De Zuid-Afrikaanse beeldende kunstenaar en performanceartiest Robin Rhode (1976) laat zich inspireren door de subcultuur van de straat en werkt daarom vaak in de openbare ruimte, waarbij hij muren, gebouwen of de straat als 'doek' gebruikt. Dat leidt soms tot controversiële performances, zoals die in het Grand Central Station in New York, in opdracht van

BMW, waarbij hij een door een stuntrijder bestuurde BMW Z4 cabriolet met in pigment gedrenkte banden gebruikte om een vooraf uitgetekend parcours op vloerpanelen te tekenen. Rhode had al solotentoonstellingen in het Haus der Kunst in München, Hayward Gallery en White Cube in Londen en stelde ook tentoon op de Biënnale van Venetië en in het MoMA in New York.

in de samenleving waar je niet naast kunt kijken, met name de invloed van de media. Dat beïnvloedt het publiek van alle kunstvormen. Je kunt proberen om dat uit de context van een klassiek concert weg te houden, maar het verlangen van het publiek naar beeld, klank en licht blijft bestaan."

Andsnes: "Het visuele aspect is altijd belangrijk geweest in een klassiek concert, met name voor pianisten. In een pianoconcert wordt van de pianovirtuosos spektakel verwacht. Sinds Liszt is daar zelfs een soort choreografie van armbewegingen bij gekomen. Het publiek wil de pianist zien zweten. Een eigenaardige verwachting, toch?"

In de schilderijen van Hartmann, die aan de compositie ten grondslag liggen, zie je een zeker naturalisme, een sociale kritiek die erg actueel is. Maakt die ook deel uit van uw werk, Robin Rhode?

Rhode: "Toen ik de tekeningen van Hartmann leerde kennen, had ik het gevoel dat hij zich volledig bewust was van wie hij was, wat hij tekende en waarom. Neem *Bydo*. Bij Hartmann zie je een ossenkar in een Joods getto. Dat was voor Hartmann niet zomaar een object. Wat hij wilde weergeven was de marginale sociale positie van de Joden. Door dat als kader te nemen kon

voor iedereen'

'Cadet Frame (Promenade nr. 1)' (onder).

ik een aantal van mijn eigen ideeën inbrengen. Ik had filmmateriaal van een zwarte plastic zak die vasthing aan prikkeldraad bij een station. Dat werd plots de link tussen 1860 en nu. De ossenkar en de trein zijn het gemeenschappelijke symbool."

Andsnes: "Soms maak je wel meer provocerende statements..."

ROBIN RHODE:

Ik kan het klassieke-muziekgeluk enkel vragen dat ze niet met kant-en-klare verwachtingen naar hier komen maar toelaten dat zekerheden in vraag worden gesteld

Rhode: "Vorige week ontmoette ik een kunstenaar uit Zuid-Afrika en we hadden het over muziek uit 2000. 'O', zei hij, 'dat was het jaar toen je in het museum plaste!'. Ik had in het Nationaal Museum van Zuid-Afrika een urinoir op de muur getekend en ertegen geplast. Ja, soms ben ik een beetje provocerend. Een jaar later verliet ik voor het eerst Zuid-Afrika en kwam ik naar Londen. Dat was niet zo'n prettige tijd, ik voelde mij de hele tijd een tweederangsburger, vanwege het koloniale verleden. Veel Zuid-Afrikanen hebben een Brits paspoort vanwege hun voorouders. Maar ik heb geen Britse achtergrond en heel wat Zuid-Afrikanen in Groot-Brittannië bekeken me alsof ik een indringer was."

Wat is dan uw identiteit? Is ze Zuid-Afrikaans? Is ze raciaal bepaald?

Rhode: "Ik zie mezelf niet direct als iemand met een bepaalde culturele identiteit, ik ben van gemengde afkomst. Ik construeer mijn eigen identiteit uitgaande

van de subcultuur van de straat. Tegelijk positioneer ik mij tegenover de geschiedenis, die ik als het ware opnieuw tracht uit te vinden vanuit een subculturele taal. Een beetje zoals dada dat deed. Laat mij een voorbeeld geven uit een tentoonstelling in 2003. Ik tekende een auto op de muur en probeerde die te stelen met verschillende objecten. Om te beginnen met een kleerhanger uit draad, zoals straatboefjes doen. Wat mij daaraan interesseert, is: op de een of andere manier laat de situatie ons toe de betekenis van een kleerhanger te veranderen. Iets marginaals zorgt voor een nieuwe definitie."

Dat is dus een zaak van interpretatie, iets wat elke klassieke muzikant doet, zij het meer mainstream.

Andsnes: "Ja, zeker. Hoewel... het hangt af van het referentiekader waarbinnen je speelt. Normalerweise heb ik niet de vrijheid om op dezelfde manier vreemd te gaan met de geschiedenis. Een deel van mijn rol is de dienaar te zijn van de componist, maar soms kun je daar een beetje aan ontsnappen. De grootsheid van *Schilderijen van een tentoonstelling* ligt in de visie, de ideeën, niet in de noten zelf, zoals bij Mozart. Als je bij Mozart octaven toevoegt in de linkerhand, ruïneer je zijn perfecte wereld. Hier niet. Dit stuk is als een werf, je kunt er zelf verder aan bouwen."

Voelt u zichzelf dan als een soort tweede componist?

Andsnes: "Ik heb het gevoel dat ik het stuk opnieuw uitvind. Dat betekent helemaal niet dat ik inga tegen wat er op het papier staat. Ik wil de intenties van de componist volgen, maar tegelijkertijd volg ik mijn eigen intuïtie. En of de mensen dat nu mainstream of radicaal vinden, doet er niet zo toe. Belangrijk is dat het echt aanvoelt."

Pictures Reframed, Bozar,

24 november, 20 uur. In 2010 komt Andsnes terug naar Bozar voor een miniversie van zijn kamer-muziekfestival in Riser (Noorwegen). Robin Rhode komt eveneens in 2010 terug naar Bozar voor zijn eerste tentoonstelling in België.